
Є. П. Суєтнов.

**КОНВЕНЦІЯ ПРО ОХОРОНУ ТА
ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСКОРДОН-
НИХ ВОДОТÓКІВ І МІЖНАРÓД-
НИХ ОЗÉР (1992)** – міжнар.-прав. до-
кумент, прийнятий 12-ма державами –
членами ЄЕК ООН 17 берез. 1992
у Гельсінкі (Фінляндія) з метою вжиття
нац. і міжнар. заходів щодо охорони,

рац. використання, запобігання, обмеження і зменшення забруднення транскордонних вод. Україна приєдналася до Конвенції 1 лип. 1999.

Конвенція складається з преамбули, 3-х ч., 28-ми ст. і 4-х додатків.

У преамбулі наголошується на важливості та невідкладності завдання з охорони та використання транскордонних водотоків і міжнар. озер та зазначається, що співробітництво між державами – учасницями в цій сфері має передусім здійснюватися шляхом розроблення угод між прибережними державами.

У Конвенції надано визначення таких термінів, як «транскордонні води», «транскордонний вплив», «прибережні сторони», «шкідливі речовини» та ін. Так, «транскордонні води» – це будь-які поверхневі чи підземні води, що позначають, перетинають кордони між двома і більше державами або розташовані в таких кордонах; у випадках, якщо транскордонні води впадають безпосередньо в море, вони обмежуються прямою лінією, що припиняє їхні гірла між точками, розташованими по лінії малої води на їхніх берегах.

«Трансдордонний вплив» означає будь-які значні шкідливі наслідки, що виникають унаслідок зміни стану трансдордонних вод, зумовленої діяльністю людини, фіз. джерело якої розміщено повністю або частково в районі, що перебуває під юрисдикцією тієї чи ін. Сторони, для навколишнього середовища в районі, що перебуває під юрисдикцією ін. Сторони. До таких наслідків для навколишнього середовища належать наслідки для здоров'я і безпеки людини, флори, фауни, ґрунтів, повітря, вод, клімату, ландшафту, істор. пам'яток та ін.

матеріальних об'єктів або взаємодія цих факторів. До них також належать наслідки для культ. спадщини або соц.-екон. умов, що виникають у результаті зміни цих факторів.

«Прибережні сторони» – це Сторони, які межують з тими самими трансдордонними водами, а «небезпечні речовини» – ті, які є токсичними, канцерогенними, мутагенними, тератогенними чи біоакмулюючими, особливо коли вони є стійкими.

Конвенція містить зобов'язання для учасників щодо попередження, контролю та скорочення забруднення трансдордонних вод, дотримання принципу справедливості в їх використанні, обмеження поширення забруднення, використання принципу «забруднювач платить» як міри для попередження забруднення, співробітництва в галузі досліджень і розвитку, ведення системи моніторингу.

Згідно з Конвенцією сторони зобов'язалися вживати всіх необхідних заходів для запобігання, обмеження та скорочення будь-якого трансдордонного впливу на води. Цих заходів по можливості вживають на території джерела забруднення. Підкреслюється, що ні прямо, ні опосередковано відповідні заходи не повинні спричинити перенесення забруднення на ін. компоненти довкілля. Керуючись декларованими Конвенцією принципами, прибережні сторони здійснюють співробітництво на засадах рівності та взаємності шляхом вироблення узгодженої політики, програм і стратегій, що охоплюють відповідні водозабори або їх частини, для забезпечення запобігання та обмеження трансдордонного впливу і з метою охорони навколишнього середовища транс-

кордонних вод або навколишнього середовища, яке перебуває під впливом таких вод, зокрема мор. середовища.

Конвенція встановлює систему спільних адм., екон., фінансових і техн. заходів для забезпечення запобігання, обмеження та скорочення негативного транскордонного впливу. Сторони співробітничать у розробці програми моніторингу стану транскордонних вод, проведенні досліджень та розробок у галузі ефективних методів запобігання, обмеження та скорочення транскордонного впливу та обміні результатами досліджень, обмінюються інформацією з питань, які є предметом Конвенції. Не встановлюючи спец. міжнар. норм щодо відповідальності, сторони беруть на себе зобов'язання підтримувати відповідні міжнар. зусилля щодо вироблення норм, критеріїв та процедур у сфері відповідальності.

Більш жорсткі вимоги встановлено Конвенцією перед прибережними сторонами. На засадах рівності та взаємності вони здійснюють двостороннє та багатостороннє співробітництво у сфері запобігання, обмеження та скорочення транскордонного впливу. Прибережні сторони конкретно встановлюють межі водозабору або його частини (частин), щодо яких співробітничать. Вони розробляють програми узгоджених дій, здійснюють спільний моніторинг і оцінку стану транскордонних вод, зокрема повеней і льодових заторів, а також транскордонного впливу, складають реєстри та обмінюються інформацією про джерела забруднення, створюють спільні органи, проводять спільні розробки та дослідження.

Особл. вимоги в Конвенції передбачено щодо обміну інформацією між

прибережними державами, системи оповіщення та сигналізації про критичні ситуації, які можуть стати причиною транскордонного впливу. Врегульовано питання щодо інформування громадськості про стан транскордонних вод та заходи, яких вживають прибережні держави (планують вжити) для запобігання, обмеження й скорочення транскордонного впливу, а також про ефективність вживаних заходів.

У додатках до Конвенції наведено визначення терміна «найкраща з наявних технологій» (додаток I), що означає останні досягнення в розробці процесів, установок або експлуатаційних методів, які довели практичну придатність як конкретні заходи для обмеження скидів, викидів і відходів. Сформульовано керівні принципи для розробки найкращої в екол. відношенні практики (додаток II) та керівні принципи розробки цільових показників і критеріїв якості води (додаток III), а також встановлено основи врегулювання спорів між сторонами (додаток IV).

Лит.: Юридична енциклопедія, т. 3 / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К., 1998. URL: http://leksika.com.ua/19050523/legal/konventsiya_pro_ohoronu_ta_vikoristannya_transkordonnih_vodotokiv_i_mizhnarodnih_ozer_1992; Про приєднання України до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер: Закон України від 01.07.1999 № 801-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/801-14>; Конвенція з охорони та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_273.

Є. П. Суєтнов.